

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן הטיב את חמתי מעל בני ישראל, צדקה צדקה צדקה כי פן יקלכל דרכי וישנון יסורו ויצטו אלף חסכו"ל סוחרים רבים אין חסד צדקה ידו ופחם קידם ש"ס צדקים חסד רבים ויוכל להסתר לו שכוויד וצטו צדקה יקלכל דרכי, וסייכו סנחם בן אלעזר הטיב את חמתי צדקה את קנאחי צדקה דייקי ולכן צדקה סוף שיעול שכוויד ויד וס"ל:

כה.יא. פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל.

שמעתי בשם הגר"א בזה דבר נחמד, דהנה בתיבת "מחצית השקל" האות האמצעית ממחצית היא "צ", והיא ר"ת צדקה, ואותיות ח"י סמוכים לה, אות ח' לפני הצ', ואות י' לאחר הצ', ואותיות מ"ת רחוקים מאת הצ', מ' בתחילת התיבה ות' בסוף התיבה. לומר לך דעלידי צדקה יהיה קרוב לחיים ורחוק ממות, וכמאמר הכתוב "וצדקה תציל ממות".

לכן פנחס הצדיק, שהכניס את עצמו בסכנה לנפשו קנאת ח' צבאות, וכמו שאמרו בסנהדרין (מד, א, פב, ב) "ויפלל, מלמד שעשה פלילות עם קונו", כביכול, כדי שלא יאבד ח"ו כלל ישראל. וגם סיכן נפשו משבט שמעון, ואם היה נהפך זמרי וחרגו מי היה תובע דמנו, שחרי פטור הוא כמבואר בגמרא (שם פב, א). אם כן אין לך צדקה גדולה מזו, ובזה "השיב את חמתי", כלומר אותיות "חמתי" השיב. כי בתיבת "חמתי" הוא להיפך מבתבת "מחצית", שאותיות מ"ת קרובות זו לזו, ואותיות ח"י רחוקות, ואלמלא הוא שהשיב את חמתי, לא היתה תקומה לישראל, אך השיב את חמתי למחצית, והפך ממות לחיים. (מי שלמה, ורשא תרמ"ה)

את בריתי שלום: בשכר שהניח כעסו וחמתו של הקב"ה⁶⁰ ברכו במדת השלום - שלא יקפיד ולא ירגיז⁶¹. ובשביל⁶² כי טבע המעשה שעשה פנחס להרוג נפש בידו היה נותן להשאיר בלב הרגש עז גם אחר כך, אבל באשר היה לשם שמים משום הכי באה הברכה שיהא תמיד בנחת ובמדת השלום, ולא יהא זה הענין לפוקת לב⁶³.

ובארת מחמתי אנדיה שלנו בלדנו מות הדרכה סוף סגנונו ממתי סק"ס לנפח את פנחס עד אשר שהרגו למורי, משום דכפי האמתה נדרשה שפנחס פתח ו' נתקנה המון העם בפינחס על אשר קנה לנפשו ח' וצו וחרפו אותו, יו"ט. והנה לפי מ"ד בגמרא ח' כהני קדשים וטעמים הם [שני ריש פ"י ד"ב], לכן אם היה פנחס מקודש כהן היה מקום למקדשויות לומר שכל פנחס מה שעשה להקדש ח', רק משום שקדש וטעם הוא עשה כן מכתבו על משום זמרי שעשה צדקה, חל מתינו שלא היה כהן מקודש, ח"ס לא עשה זאת מקדש פנחוני, רק מדרגתו ודעת שקנה לנפשו ח'. ואם שכל האמת לא במשמרת הסכום תלוי מולת כ"א בתוכה גזע, אך בדין רעל להפגם מיד זו בעשה תואר לו משרת הסכום. (לא כמו עמנו)

אבינו מת במדבר וגו' כי בהטא מת (כו, ג).

בגמרא שבת (צו) לומד ר"ע גזירה שוה מכתוב זה, שצלפחד היה מקושש עצים ביום השבת, א"ל ר' יהודה בן בתירא. עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדיו, אם כדבריד הוא, התורה כיסתו ואתה מגלה אותו, ואם לאו הרי אתה מוציא לעו על אותו צדיק, אלא מהיכא הוה? מויעפילו [לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה] הוה. ריב"ב חשש לגלות את עון צלפחד בכדי לא להוציא עליו לעו, ועכ"ז הוא גלה שצלפחד עבר על צו מפורש בתורה, אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני איביכם, כי על כן שבתם מאחרי ה' ולא יהיה ה' עמכם, ועוד יותר מזה, הוא קרא לו צדיק, למרות שבנות צלפחד בעצמן בהגנתן על אביהן הודו, כי בהטא מת. מזה משמע שאין משום הוצאת לעו, לגלות שצלפחד היה מן המעפילים, כי גודל חיבת הארץ שהמעפילים הראו עד כדי סיכון נפשם, חיפתה על הפגם שהיה קשור בעצם ההעפלה.

יש להוציא מזה לקח, כי ההעפלה אל הארץ בזמננו שיש בה משום מס"ב לשיקום הארץ ולהגנתה, הערך שלה הוא כה נשגב, עד שהוא מחפה על הפגמים שיש למצוא בכמה מהמעפילים, כך הזכות של ההעפלה אל הארץ אשר ה' הועיד לנו, מכריעה את כף החובה, ותקותנו כי ה' יפקח עיניהם ויהפוך לבם לטובה.

פרשת הקרבנות

וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו. באוה"ח הק' מקשה למה נסדרה פרשת הקרבנות רק כאן אחר מינוי יהושע, הרי הקרבנות נהגו כל ארבעים שנה שהיו במדבר מעת שהוקם המשכן, ומינוי יהושע היה רק בשנת הארבעים ומדוע איפוא כתבה התורה כאן את מצות הקרבנות. וכן יש לבאר הסמיכות בין הפרשיות, מה הקשר בין מינוי יהושע לקרבנות. ואם כי אין מוקדם ומאוחר בתורה, מ"מ יש רמז בסדר הפרשיות, וביחוד שנתאחזה עד לכאן. עוד יש לדקדק אומרו צו את בני ישראל, למה לא נאמר כמו בפרשת שחטי חוץ (ויקרא יז) דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל, וכמו שכתב שם הרמב"ן שזו אזהרה גם לאהרן ולבניו מקריבי הקרבן וגם לכל ישראל מביאי הקרבנות, ולמה בפרשה זו הכוללת את כל הקרבנות נאמר רק צו את בני ישראל. וכן צ"ב אומרו תשמרו להקריב לי במועדו, דלשון שמירה שייך לענין לא תעשה, אבל כאן הרי מיידי בקיום מצוה בקום ועשה, ומדוע נאמר הלשון תשמרו.

והנה השורש והמקור לעבודת ה' מתוך עבודה ויגיעה הוא עבודת הקרבנות, ונכלל בעמוד העבודה שהעולם עומד על זה. עבודת הקרבנות שורשה גבוה מאד ויש בה סודות התורה שעדיין לא נתגלו, והיא שורש עבודת ה', ממנה מסתעפים כל עניני עבודת ה' ועבודה שבלב. וכן קרבנות המוספים במועדות הם בבחי' הנשמה של המועד, שהקרבנות הקרבנות עם כל הכוונות העליונות הטמונות בהקרבנות היתה הנשמה של היום טוב והשפיעה כח העבודה בכלל ישראל. ובזה י"ל את ענין סמיכות הפרשיות, שלאחר מינוי יהושע נאמרה פרשת הקרבנות, שבוה הודיע הקב"ה למשה שלדורו של יהושע דור באי הארץ יש דרך עבודה חדשה, עמוד העבודה, שהוא עבודה מתוך יגיעה אשר שורשה עבודת הקרבנות. ולכן נאמר כאן הלשון צו את בני ישראל, שזהו ציווי כללי לכלל ישראל שתפקיד הדור הזה הוא עבודה. וזה גם ענין הלשונות הנשגבים שלא מצינו דוגמתם באף ענין, קרבני לחמי, לאשי, ריח ניחוח, כי הנחת רוח לפני השי"ת מעבודת הקרבנות ומעבודה מתוך יגיעה היא יותר מכל שאר עניני קיום המצוות.

וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו. באוה"ח הק' מקשה למה נסדרה פרשת הקרבנות רק כאן אחר מינוי יהושע, הרי הקרבנות נהגו כל ארבעים שנה שהיו במדבר מעת שהוקם המשכן, ומינוי יהושע היה רק בשנת הארבעים ומדוע איפוא כתבה התורה כאן את מצות הקרבנות. וכן יש לבאר הסמיכות בין הפרשיות, מה הקשר בין מינוי יהושע לקרבנות. ואם כי אין מוקדם ומאוחר בתורה, מ"מ יש רמז בסדר הפרשיות, וביחוד שנתאחזה עד לכאן. עוד יש לדקדק אומרו צו את בני ישראל, למה לא נאמר כמו בפרשת שחטי חוץ (ויקרא יז) דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל, וכמו שכתב שם הרמב"ן שזו אזהרה גם לאהרן ולבניו מקריבי הקרבן וגם לכל ישראל מביאי הקרבנות, ולמה בפרשה זו הכוללת את כל הקרבנות נאמר רק צו את בני ישראל. וכן צ"ב אומרו תשמרו להקריב לי במועדו, דלשון שמירה שייך לענין לא תעשה, אבל כאן הרי מיידי בקיום מצוה בקום ועשה, ומדוע נאמר הלשון תשמרו.

וי"ל הענין ע"פ מ"ש"כ בספה"ק נועם אלימלך (פר' נח) שבכל דור ודור יש מצוה מיוחדת שעל כלל ישראל לתקן במיוחד בדור זה, אם כי כל התרי"ג מצוות אמורות לכל הדורות אבל יש מצוה מיוחדת בכל דור שכלל ישראל צריכים להתחזק בה ביותר ולמסור נפשם עליה, וכתב שם שלמשל בדורו הרי זו מצוה ציצית. ובזה מפרש מאה"כ נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, שנח קיים ותיקן את המצוה המיוחדת של דורותיו. והנה לגבי דורו ידע הרה"ק בעל נועם אלימלך וגילה שהמצוה המיוחדת היא מצוה ציצית, אכן בכל דור שהוא אמרו צדיקים שמתוך התבוננות איו מצוה יש בה סייעתא דשמיא מיוחדת וכלל ישראל מחזיקים בה ביותר, אות הוא שזו המצוה המיוחדת השייכת לדור הזה. ועד"ז ביארנו מאמר חז"ל (אבות א) על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, דמשמעות העולם עומד היינו המצוה

בגלותה, עבודה של השתוקקות.

וזה ענין ימי בין המצרים, שהם ימי השתוקקות
שבהם משתוקקים ישראל ומצפים לישועה. וימים
אלו מסייעים לבנין בית המקדש. וכמו שאחז"ל
(מנחות קי.) כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב
עולה וכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת,
שלא אמרו כל הלומד אלא כל העוסק, ששם כל
עסקו בזה ומשתוקק וממתין מתי יבוא לידי
ואקיימו, אז הר"ז כאילו הקריב עולה, שבזה ממשיך
את האורות והקדושה של הקרבנות. וצדיקים אמרו
שכ"ב ימי בין המצרים הם כנגד כ"ב הימים הק',
ימים נוראים וחג הסוכות ושם"ע, ועד"מ כשמציירים
ציור, עושים קודם רקע שחור כדי שיוכלו אח"כ
לצייר עליו בכל הצבעים, עד"ז ימי בין המצרים
הם בחי' הרקע השחור לימים הקדושים. ויבואר על
פי הדברים, שהם זמן של השתוקקות לאלקות, יש
השתוקקות כללית ויש ההשתוקקות הפרטית של כל
יהודי לגאולת נפשו בהרגשת אלקותו ית', וזה בחי'
הרקע השחור שעליו מאירים כל הגוונים. וזהו גם
ענין תשעה באב שהבכיה בו אינה בכיה לשם בכיה,
אלא בכיה של השתוקקות. וזה ממשיך את בנין
בית המקדש.

וביאר אומרו תשמרו להקריב לי במועדו, י"ל
דנכלל בזה גם מלשון ואביו שמר את הדבר (בראשית
לז), וברש"י ממתין ומצפה מתי יבא. והתורה הק'
שהיא נצחית מרמזת בזה על זמן החורבן, שכאשר
בטלה עבודת הקרבנות בפועל שהיא השורש של
עבודת ה', העבודה בבחי' תשמרו, שהיא
ההשתוקקות שכלל ישראל משתוקקים לעבודת
הקרבנות וממתין ומצפה מתי יבא, שהענין הסגולי
של הקרבנות שהוא סגולה לכל עניני עבודת ה'
מתקיים בזמנה"ז בכך שישראל מצפים להקריב
הקרבנות ועי"ז ממשיכים את אור הקרבנות. וזהו
ענין תפילות המוספין של ימים טובים שאומרים בהם
את קרבנות היום ומתפללים בהשתוקקות גדולה
להקריבם שם, שהרי זה כאילו הקריבו את הקרבן.
וכמו שאמר הרה"ק מאפסא זי"ע לאחד שבא לפניו
והשיח את לבו על צרותיו, והתרשם שאין הצדיק
לוקח כ"כ את דאגותיו ללב, והרגיש בזה הצדיק
ואמר לו, על מה שלא הקריבו היום את קרבן התמיד
אינני רואה עליך שאתה דואג, רק את דאגתך שלך
אתה דואג. והיינו שלו יש דאגה כבדה יותר. וזהו
ענין ספר שיר השירים שכתב רש"י שהוא שיר
שכנסת ישראל אומרת בגלותה ובאלמנותה, שכל
שיר השירים הוא השתוקקות לאלקות, וזו העבודה

עולת תמיד העשויה בהר סיני

פרשת פינחס

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחח
תשמרו להקריב לי במועדו... עלת תמיד העשויה בהר סיני לריח ניחח
אשה לה.

הדרך שבה מציגה התורה את קרבן התמיד, שונה היא מתיאורי הקרבנות
המוכרים לנו בדרך כלל. ראשית, התורה משייכת את הקרבן לקדוש
ברוך הוא, כביכול - "את קרבני לחמי". ניסוח זה מתמיה, כיוון שלרוב
התורה משייכת את הקרבן אל האדם המקריב, ואילו קרבן התמיד מתואר
כקרבנו של מושא ההקרבה, הקדוש ברוך הוא.

שנית, התורה מציינת את הצורך "לשמור" על הקרבן: "תשמרו להקריב
לי במועדו". בדרך כלל, כשהתורה מחייבת אותנו במצוות מעשיות, היא
דורשת פעולות אקטיביות, ולכן ביתר הקרבנות מצוינת פעולת ההקרבה.
בקרבן התמיד, לעומת זאת, לכאורה לא צריך לעשות דבר אלא רק
לשמור. לא ברור כיצד שמירה פסיבית יכולה לתאר מצווה מעשית.

תמיהה שלישית עולה מהמשך הפסוקים, שם מופיע פסוק מפתיע ביותר:
"עלת תמיד העשויה בהר סיני". מה בין קרבן התמיד להר סיני?

מפגש דו צדדי

ישנם ביאור העניין, ננסה להתחיל דווקא מהבנת הנקודה השלישית, ונמנה נחקדם לבאר את שאר השאלות.

לדברי הרמב"ן (שמות כה א), המשכן הוא המשכו של מעמד הר סיני. המעמד העליון של הר סיני, שבו התרחשה פגישה ייחודית בין עליונים ונחותים, שמים וארץ, היה בסופו של דבר מאורע חד פעמי. על כן היה צורך להמשיך את מעמד הר סיני לתקופות נוספות, לבל יישאר המעמד הנשגב בתור אירוע חד פעמי ובלתי מתמשך. על כן, מבאר הרמב"ן, נצטווה עם ישראל בבניית המשכן, שעל ידו תמשיך ההתגלות של הר סיני לחיי היום יום.

אולם יש להבהיר מה בדיוק המשיך ממעמד הר סיני. מעמד הר סיני לא היה מעמד חד-צדדי, שבו רק הקדוש ברוך הוא התגלה אל בני ישראל, ובני ישראל ניצבו בעמדה פסיבית. אמנם הם עמדו על מקומם, אבל כמישור המהותי - מעמד הר סיני היה מפגש. מפגש שבו לא רק הקדוש ברוך הוא התגלה לבני ישראל, אלא אף בני ישראל גילו את רצונם ואת השתוקקותם אל הקדוש ברוך הוא. היה זה מעמד דו-צדדי במהותו, שבו כל צד הפנה את מבטו ואת השתוקקותו אל רעהו.

ההנועה הדו-צדדית התבטאה באופן בהיר בהצהרתם של בני ישראל בהר סיני - "נעשה ונשמע" (שמות כד ז). אפשר היה לחשוב שבני ישראל קיבלו את מרות ה' ומצוותיו באופן חיצוני; אולם ההסכמה ביטאה גם את רצונו הפנימי של עם ישראל במהותה של קבלה זו. טמונה השקיקה של בני ישראל להתקרב ולהתראות עם הקדוש ברוך הוא. במובנים מסוימים, זו גם מהותו של קרבן: אין עניינו נתינה חיצונית גרידא לקדוש ברוך הוא. בעומקה מבטאת הבאת הקרבן את רצונו הפנימי של הנותן להתקרב ולהתחבר עם הקדוש ברוך הוא, ואת השתוקקותו לקבע את מקומו במקום הקדוש.

מחלוקת ידועה במסכת ברכות (כו ב) דנה ביסוד התפילה - האם תיקנו את התפילה כנגד קרבנות התמיד, או כנגד שלושת האבות. ההתגלות אל

האבות הייתה התגלות רגעית וחד פעמית במהותה. אמנם האבות חוו התגלות כמה וכמה פעמים, אך כל התגלות לא הייתה קבועה ומתמשכת באופייה, אלא נבעה מצרכים נקודתיים וממאורעות הזמן. לדעה זו, גם התפילה מושפעת ממאורעות הזמנים וצומחת מתוכם. דעה זו מתקשרת עם דעת הרמב"ן (בהשגותיו על ספר המצוות לרמב"ם, עשה ב), שהתפילה היא מצווה דרבנן ולא דאורייתא; הרמב"ן מבין שהתפילה במהותה איננה ציווי, אלא זכות שניתנה לנו, להתפלל בעת שאנו חשים את הצורך. אם יש מצוות תפילה מדאורייתא, אומר הרמב"ן, היא רק בעת צרה. אם כן, לעמדה זו, התפילה נובעת מתוך מאורעות הזמן ומביעה אותם מול הקדוש ברוך הוא. אולם לדעה שהתפילה היא כנגד התמידים, אין היא ביטוי של חיי העולם הזה, האקראיים. היא אינה נובעת מתוך קשיי החיים, וגם לא מתוך הטוב שבהם, אלא היא קשורה ליסוד מהותי ויסודי הרבה יותר בחיים. התפילה קשורה לכיסופים הפנימיים ולרצון העמוק שבנפשנו, של השתוקקות ורצון להתקרב לקדוש ברוך הוא. כעין דברי הרב בעולת ראייה (עמוד יא): "הנשמה היא תמיד מתפללת".

הר סיני הוא המקום בו הקדוש ברוך הוא התגלה אל האדם, ומנגד גם האדם התראה אל הקדוש ברוך הוא. את שתי הפניות הללו, שלנו ושל הקדוש ברוך הוא, עלינו להמשיך בחיי היום יום במשכן. עלינו להמשיך את המפגש הדו צדדי על ידי קרבן תמיד, שנעוץ כבר בהר סיני, ודרכו אנו מחיים את אותו מעמד יום יום.

היסוד האלוקי שבתוכנו

לפי אמרה מפורסמת בשם הבעל שם טוב, במקום שרצונו של האדם נמצא - גם הוא עצמו בעצם נמצא. אם נחدد מעט את האמרה, נוכל לומר בהקשר שלנו שרצונו של אדם מביע מה הוא, ומה יש בו. העובדה שאנו מביעים רצון להתקרב אל הקדוש ברוך הוא מעידה כי בפנימיותנו יש יסוד אלוקי. ממנו ובעקבותיו רצונו מתחולל. יסוד מלמעלה נטוע בתוכנו פנימה, והוא שמצמיח בנו את כיסופינו ופנייתנו למעלה.

זהו היסוד שעלינו לשמר, "תשמרו להקריב לי". עלינו להקשיב לו, לגלות אותו, לשים לב להימצאו, לשמור עליו. איננו צריכים לברוא אותו, כיוון שהוא כבר מצוי בקרבנו, ועלינו רק לשמר אותו. יסוד זה אינו שלנו ומכוחנו, אלא של הקדוש ברוך הוא - "את קרבני לחמי" - ואנו רק מקבלים אותו ושומרים עליו.

חז"ל מבארים את מיקומה של פרשת התמיד, אחרי בקשת משה מה' למנות מנהיג לעדה:

"צו את בני ישראל" - מה אמור למעלה, "יפקד ה'" (כז טז). אמר לו הקדוש ברוך הוא: עד שאתה מצוני על בני, צוה את בני עלי.

(רש"י כח ב, על פי הספרי)

כנגד הפנייה האלוקית מלמעלה למטה, הקדוש ברוך הוא מורה למשה לדרוש גם את הכיוון הנגדי - לא רק לבקש את השפיעה מלמעלה, אלא אף לעורר אותה מלמטה. לעורר את היסוד האלוקי הפנימי שבעם ישראל, ומתוך כך יבוא החיבור השלם של הר סיני המתבטא בקרבן התמיד - רצון ה' לרדת אלינו, ורצוננו הפנימי להתקרב לה'.

29